

A vidék népességmegtartó erejének nyelvi tényezői

Molnár Csikós László

1. Bevezetés

A vidék népességmegtartó erejét főképpen gazdasági és jogi eszközökkel lehet növelni, olyan gazdaságserkentő intézkedéseket kell foganatosítani, és olyan jogszabályokat kell meghozni, amelyek a vidéken élő lakosságot otthonmaradásra ösztönzik. Ezek a gazdasági és jogi eszközök azon a megfontoláson alapulnak, hogy a megfelelő szintű gazdasági fejlettség és a kedvező jogi szabályozás visszatartja az embereket attól, hogy elhagyják lakóhelyüket. Szerintem nemcsak gazdasági és jogi eszközökkel, hanem megfelelő nyelvpolitikával is növelni lehet a vidék népességmegtartó erejét. Ennek érdekében megfelelő figyelemmel kell kísérni azt a természetes folyamatot, amelynek során a köznyelvből a helyi nyelvváltozatok hatására regionális köznyelv jön létre, erősíteni kell a regionális beszélők nyelvtudatát, és egyáltalán, olyan rugalmas nyelvpolitikát kell folytatni, amely a köznyelv kizárólagossága helyett a nyelvváltozatok iránti toleranciát helyezi előtérbe.

2. A nyelvváltozatok iránti tolerancia

Abból kiindulva, hogy a vidék népességmegtartó erejének növelésére irányuló törekvések nemcsak gazdasági és jogi természetűek, hanem politikaiak is lehetnek, elsősorban olyan nyelvpolitikára van szükség, amely elfogad különböző nyelvváltozatokat, nem emel ki egyet sem.

A nemzeti nyelvnek az egységes köznyelv a fő nyelvváltozata, ez bizonyos kötöttebb beszédhelyzetekben (közoktatás, államigazgatás, igazságszolgáltatás, tudományos tevékenység stb.) jut kifejezésre. Ettől általában eltér az embereknek az otthoni beszéde, amely gyakran regionális színezetű. A nyelven belül úgynevezett regionális köznyelvek is kialakulnak mint a köznyelvnek meghatározott területhez kapcsolódó változatai. Arról van szó tehát, hogy a beszélők sajátos módon használják a köznyelvet. Megjelennek a köznyelvitől eltérő szóképzési elemek, beszédhang-realizációk, morfológiai megoldások, mondat szerkezetek. Azért jöttek létre regionális köznyelvek, mert a köznyelv, a standard integráló erőként hatott a nyelvjárásokra.¹ A regionális köznyelv már nem nyelvjárás, a városiaknak általában

¹ IMRE S. szerk. (1979): *Tanulmányok a regionális köznyelviség köréből*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

ez az elsődlegesen otthoni nyelvváltozatuk, a falusiaknak viszont regionális nyelvváltozat-ként rendszerint megmarad a nyelvjárás.²

3. Anyaországi és határon túli regionális köznyelvek

Az anyaországban a regionális nyelvi beszélők két nagy csoportra oszthatók. Az egyikbe tartozóknak a regionális köznyelv az egyetlen, aktív anyanyelvi változatuk (egyesnyelvűek). A másik csoportbelieknek pedig valamely nyelvjárás az elsődleges nyelvváltozatuk, de valamelyik regionális köznyelvi változatot is beszélnek (kettősnyelvűek). Az előbbieket nyilvános és familiáris beszédhelyzetekben is ugyanazt a regionális köznyelvi változatot használják, nem váltanak kódot. A kettősnyelvűek nyilvános beszédhelyzetekben a regionális köznyelvi változatot, otthoni környezetben nyelvjárásukat használják, tehát kódot váltanak. Az egyesnyelvűek regionális köznyelvi nyelvhasználata közel áll a tömegtájékoztatói eszközök, illetve az iskola által közvetített köznyelvhez, a kettősnyelvűek nyelvhasználata viszont inkább a nyelvjáráshoz van közelebb.³

Nemcsak Magyarországon jönnek létre magyar regionális köznyelvek, hanem az utód-államokban (Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna stb.) is. Az anyaországi regionális köznyelv főleg nyelvjárás alapú, a határon túli regionális köznyelvre nyelvjárás és környezeti nyelvi sajátosságok a jellemzőek.⁴

Más nyelveknek is vannak regionális köznyelvei, nyelvváltozatai. Olaszországban sok regionális nyelv van, ezek ugyanúgy a latin nyelv származékai, mint az olasz köznyelv, de azért Olaszországban megvan a nemzeti egység tudata. A regionális nyelvek nemcsak szinkrón, de diakrón szempontból is eltérnek a köznyelvtől, ugyanis az olasz köznyelv a 13–14. századi firenzei nyelvjárás alapul. Egyébként az olasz regionális nyelvváltozatokat a standard és a nyelvjárások közötti átmeneti formaként lehet felfogni.⁵ Számottevő regionális nyelvi különbségek tapasztalhatók a német nyelvterületen, a nagy fokú autonómia következtében azonban nincsen egységes nemzettudat.

4. Implicit és explicit norma

A nyelvek és a nyelvváltozatok bizonyos normát követnek, ezeknek egyik formája az implicit norma. Ennek alapján válik lehetségessé a nyelvi kommunikáció, hiszen mind a beszélő, mind a hallgató ugyanazt a rendszert kell, hogy használja, és ugyanazokat a szabályokat kell, hogy figyelembe vegye. Az implicit norma ösztönös; íratlan szabályok alkotják (például a nyelvjárásoknak ilyen a normájuk). A másik az explicit norma. A közösségi életnek egy bizonyos szintjén szükségessé válik a nyelvnek a standardizálása, a kommunikációs szük-

² Kiss J. (1994): *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó. 98.

³ Kiss J. (1995): A regionális köznyelviség mint kutatási probléma. *Magyar Nyelv*, 91. évf. 1. sz. 4.

⁴ MOLNÁR CSIKÓS L. (2002): *Regionalitás és köznyelviség napjainkban. IV. Dialektológiai Szimpózium*. Szombathely, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola. 191.

⁵ BERRUTO, G.(2012): *Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo*. Roma, Carocci. 13.; *Olasz: valójában hány nyelv?* (2011). Elérhető: www.nyest.hu/hirek/olasz-valojaban-hany-nyelv (A letöltés dátuma: 2016. 05. 08.)

ségelemek kielégítéséhez ekkor már nem megfelelő az implicit norma, helyette explicit normát hoznak létre. Ez tudatos; írott szabályok alkotják (a köznyelvet ilyen norma szabályozza).⁶

5. A népnyelv

A népnyelv megnevezés régen a nyelvjárások összességét jelentette, ma pedig a különböző nyelvjárásokban beszélők közös nyelvi sajátosságainak összességét. Voltaképpen az implicit normájú köznyelv megfelelője.⁷ Esetlegessége miatt kevésbé felel meg politikai céloknak, az államok ezért inkább az explicitnorma-alkotást részesítik előnyben. Részben emiatt a népnyelv nem lett vetélytársa az explicit normájú köznyelvnek. El lehetne gondolkozni azon, hogy a regionális köznyelv kategóriáját helyettesíthetné-e a regionális népnyelv.

A regionális köznyelv nyelvjárási háttere különböző differenciáltságú lehet. Ahol egységesebb nyelvjárás-területen jön létre regionális köznyelv, ott markánsabbak a nyelvjárási vonások (mint például a Székelyföldön), ahol viszont sokféle nyelvjárás-terület beszélői keverednek, ott kevésbé erőteljes a regionális köznyelv nyelvjárási jellege (például Vajdaságban).

6. Regionális nyelvi sajátosságok

Figyelmet érdemel a tájszó fennmaradásának jelensége. Adott esetekben a tájszó túlélheti azt a nyelvjárást, amelyből származik, és akár a köznyelvbe is bekerülhet. A tájszavak leginkább a regionális köznyelvben maradnak fenn. Például a Balaton mellékén ismeretes a *mormicol* ige, ennek többféle jelentése lehet: magában dörmög, mormog, morgolódik, halk hangon, alig érthetően beszél, hm-féle hangot hallat. Például: Bátyám halkan mormicol magában. A játékosok nagy része mormicol miatta.

Nyelvjárási alapúak lehetnek a regionális köznyelvben a köznyelvtől eltérő beszédhang-realizációk, Így például a szeged-kecskeméti regionális köznyelvben az *ë* helyett *ö*-t mondanak (*embör, kérök, éhös* stb.), a szlovákiai magyarok körében a palóc nyelvjárás hatására el van terjedve az illabiális *ą* használata az *a* helyén (*apja, mařad, sząbad* stb.), a dunántúliak rövid *i*-vel, *u*-val, *ü*-vel beszélnek (*hirek, tyukot, szüken* stb.)

A regionális köznyelv és a köznyelv között alaktani eltérések is kifejezésre jutnak. Egyik ilyen eltérés a hasonlító határozó ragját érinti. A hasonlító határozó ragja a köznyelvben *-nál, -nél: Pista erősebb Jancsinál*. Ezzel szemben a vajdasági regionális nyelvben a *-tól, -től* rag használatos: *Pista erősebb Jancsitól*. Egyébként a magyar nyelvterület más részein is előfordul a *-tól, -től* ragos hasonlító határozó (tehát mintegy népnyelvi jellege van). Nálunk, a Vajdaságban feltehetően a szerb analógia is támogatja a *-tól, -től* rag használatát, például *Stevica je jači od Jovice*.⁸

⁶ ŠKILJAN, D. (1980): *Pogled u lingvistiku*. Zagreb, Školska knjiga. 148.

⁷ MOLNÁR CSIKÓS 2002, 191.

⁸ MOLNÁR CSIKÓS L. (1998): A középfok melletti *-nál, -nél* ragot helyettesítő *-tól, -től* rag régen és ma. In SÁNDOR K. szerk.: *Nyelvi változó – nyelvi változás*. Szeged, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. 229–234.

7. Kontaktusjelenségek

A határon túli regionális nyelvváltozatok a környezeti nyelv hatására a köznyelvtől eltérő szavakat, szóalakokat, szerkezeteket használnak. A nyelvi kontaktusok először a kétnyelvűek megnyilatkozásaiban jelentkeznek, hiszen a kétnyelvűeknek lehetőségük van arra, hogy két kód közül, két nyelv eszköztárából válasszanak, amikor ki akarnak fejezni valamit.⁹

A Felvidéken a szlovák nyelv hatása mutatható ki, Kárpátalján a rusziné, Erdélyben a románé, Vajdaságban a szerbé, a Drávaközben és Szlavóniában a horváté, a Muravidéken a szlovéné, az Őrvidéken pedig a németé.

A vajdasági magyar regionális köznyelv helyzete annyiban is sajátos, hogy a beszélők tudatában más nyelvváltozatokkal együtt helyezkedik el, elsősorban a magyar és a szerb köznyelvvél. A beszélőknek bizonyos esetekben a nyelvválasztással és a nyelvcserevel is szembe kell nézniük. A választás elsősorban a standard és a regionális nyelvváltozat között történik, olykor viszont a magyar és a szerb nyelv közötti relációra is kiterjed. Itt és a kontaktusjelenségeknek kitett többi régióban is a regionalitás mögött nemcsak nyelvjárásiasság húzódik meg, hanem interferencia is.

8. A nyelvjárásiasság megítélése

A nyelvjárásiasság megítélése országonként változik, kedvező esetben hozzájárulhat a vidék népességmegtartó erejének növeléséhez. A 20. század első évtizedeiben a városban élő svájci németek mindennapi érintkezésében kezdett visszaszorulni a nyelvjárásiasság, ugyanis akkoriban több németországi német került vezető beosztásba. A húszas évektől megváltozott a helyzet, a szóbeli érintkezésben a nyelvjárási, írott nyelvként pedig a német köznyelv lett ismét használatos. Ez napjainkban is így van. A svájci német tájszólások megközelítőleg sem kerültek annyira háttérbe, mint Magyarországon az ottaniak. Svájcban még napjainkban is szerepet kaphat a nyelvjárási beszéd, akár politikai vitafórumon, közéleti összejöveteleken, egyházi szertartásokon, sőt még a rádió- és televízió-műsorokban is.¹⁰

9. Idegen szavak felújítása

A vajdasági magyarok beszédében, olykor írásában is bizonyos szókészleti jelenségek fordulnak elő. Az egyik a szerb közvetítésű idegen szavak használata. Jellegzetesek a török és a francia nyelvből szerb közvetítéssel átvett szavak. A török nyelvből származik a *burek* (túróval, hússal, almával töltött sült tésztaféle), a *dzsezva* (hosszú nyelű kávéfőző ibrik), a *gyuvecs* (lecsófésél) stb., a francia nyelvből pedig a *dezsúrni* (ügyeletes), az *ekrán* (képernyő), a *gouverner* (kormányzó), a *plakár* (beépített szekrény), a *svaler* (szerető) stb.¹¹

⁹ BENŐ A. (2008): *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai*. Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság.

¹⁰ SZABÓ J. (2000): Nyelvek és nyelvjárások Svájcban. *Magyar Nyelv*, 96. évf. 1. sz. 114.

¹¹ ŠKALIĆ, A. (1966): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo, Izdavačko preduzeće „Svjetlost”.; ВУЈАКЛИЈА, М. (1980): *Лексикон страних речи и израза*. Београд, Просвета.

Olyan idegen szavak felújítására is felfigyelhetünk, amelyek a magyarban már régiessé váltak vagy elavultak, viszont a szerbben közkeletűek. Például: *komittens* (ügyfél), *diszkutál* (vitatkozik), *installatőr* (szerelő), *student* (egyetemi hallgató), *szuszpenzió* (felfüggesztés), *orgánium* (hatósági szerv) stb.¹²

10. Magyar szavak felújítása

A vajdasági magyar nyelvhasználatban néha régi magyar szavak felélesztésére is sor kerül. Ez történt abban az időben, amikor a *székváros* főnévvel kezdtek élni. A vajdasági magyar sajtó Újvidékre vonatkoztatja ezt a szóösszetételt. A székváros megnevezéssel régen az uralkodónak, a főhatóságnak, az egyházfőnek a székhelyéül szolgáló várost jelölték. Annak, hogy újságíróink felújították, az lehet az oka, hogy Újvidék székhelye ugyan egy nagyobb területnek, Vajdaság Autonóm Tartományak, mégsem nevezhető fővárosnak, mivel a főváros egy országnak a közigazgatási központja. Ezért vonatkozatható rá a székváros szó, amely régen főváros értelemben szerepelt ugyan, idővel azonban átadta helyét a főváros szónak, úgyhogy nyugodtan adhatunk neki *székhely*, *területi központ* jelentést. A *tanácsnok* szó is felújítás révén került a mai szóhasználatba. A vajdasági magyar sajtó a községi képviselő-testületek tagjait nevezi tanácsnoknak a szerb *odbornik* szó megfelelőjeként. A tanácsnok főnév már a 19. században és a 20. század első felében főleg olyan városi tisztviselőre vonatkozott, aki valamely ügyosztálynak az élén állt, és rangban a polgármester, illetve a helyettes polgármester után következett. Egy másik jelentése is kialakult, valamely közigazgatási testületnek, elöljáróságnak, képviselő-testületnek a tagját jelölte.¹³

11. Szópárhuzamok

Érdekesekek azok a szópárhuzamok, amelyek egyes vajdasági és magyarországi megnevezések között vonhatók: siska – frufu, pikádó – darts, sztiropol – hungarocell, szárma – töltött káposzta, cimet – fahéj, celler – zeller, franciasapka – svájcisapka stb.¹⁴

Bizonyos esetekben ugyanaz a sajátos idegen szó különböző délvidéki régiókban bukkan fel hasonló jelentésekben. Például: *sank* (a német der Schanktisch nyomán terjedt el a délszláv nyelvekben, és került az adott régió magyar nyelvátvételébe). Vajdaságban italmérő pult, bárpult, söntés jelentésben él, a Muravidéken bárpult, étkezőpult; (a konyha és a nappali közötti) átadópult az értelme, Horvátországban bárpult, söntés; étkezőpult a jelentése, az Órvidéken pedig bárpultra, söntésre, konyhapultra mondják.¹⁵

¹² MOLNÁR CSIKÓS L. (2008): A mai magyar nyelvhasználat. In HÓDI É. szerk.: *Hűség az anyanyelvhez*. Ada, Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület. 63.

¹³ MOLNÁR CSIKÓS L. (2015): A vajdasági magyar regionális köznyelv. In GASPARICS J. – RUDA G. szerk.: *Adalékok a délvidéki magyarok nyelvéhez és kultúrájához*. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 70–71.; MOLNÁR CSIKÓS L. (1990): Neologizmusok a jugoszláviai magyar regionális köznyelvben. In *Élőnyelvi tanulmányok*. Budapest, Nyelvtudományi Intézet. 155–163.

¹⁴ MOLNÁR CSIKÓS L. (2011): A vajdasági magyar nyelvhasználat sajátosságai. In SZOTÁK Sz. szerk.: *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Dunaszerdahely – Alsóőr, Gramma Nyelvi Iroda – Imre Samu Nyelvi Intézet. 97–98.

¹⁵ MOLNÁR CSIKÓS 2008, 72–73.

12. Gazdagodás

A vajdasági magyar regionális köznyelven a gazdagodás jelei is megfigyelhetők, ez főleg újításként jut kifejezésre. Az új formák és elemek közt megemlíthetjük többek között az *örökíró*t (amely a golyóstollnak felel meg, és némi túlzással az írószer tartós jellegét emeli ki a töltőtollal szemben, amelyből gyakran kifogy a tinta). A postai szóhasználatban elterjedt *irányítószám* megnevezés Vajdaságban született meg, a Jugoszláv Posta korábban bevezette használatát, a Magyar Posta a már kialakult megnevezést vette át a vajdasági magyar regionális köznyelvből. A *terménytőzsde* szó a szerb *produktna berza* mintájára alakult ki, a szocialista korszakban is használatos volt, azt a helyet, fórumot jelölik vele, ahol a mezőgazdasági termények árát a kínálat és a kereslet alapján kialakítják. A *pénz*el igények vállalkozást a szükséges pénzüsszeggel, anyagi eszközökkel ellát, finanszíroz értelemben való használatát is megemlíthetjük. Magyarországon is használatban van ez a szó, de rosszálló értelműnek vagy népnyelvinek számít.¹⁶

13. A regionális köznyelvek kutatása

A regionális köznyelviség jelensége és kutatása a 20. század hetvenes éveiben keltette fel a magyar nyelvtudomány néhány kutatójának érdeklődését. A regionális köznyelveknek egyre növekvő társadalmi szerepére, szociolingvisztikai jelentőségére elsősorban a magyar nyelvjárások atlaszának anyaggyűjtése és terepi ellenőrzése irányította rá a figyelmet. Azt tapasztalták, hogy a köznyelv egyre erősebben hat a nyelvjárásokra, emiatt átalakulnak, szürkülnek, sőt pusztulnak.¹⁷ A regionális köznyelvek sajátosságainak a számbavételét azért tekintették fontosnak a kutatók, mert a kiejtési norma kodifikálásának a megkönnyítését várták tőle.¹⁸ Azonban sem a regionális köznyelvek elfogadható feltérképezésére, sem a kiejtési norma átfogó rögzítésére nem került sor. Amikor kiderült, hogy mennyire nyelvjárásiasan beszélnek a magyar városok lakói, a vizsgálatokat leállították. Azóta csak néhányan és szórványosan foglalkoznak a regionális köznyelvekkel. Az egyik kutató például a szombathelyi regionális köznyelviséget vizsgálja.¹⁹

14. Nyelvtudat

Figyelemmel kell kísérni a regionális köznyelvek alakulását, megállapítva, hogy milyen fokú regionalitást értek el ezek a nyelvváltozatok. A regionalitást nem romlásnak kell tekinteni, hanem gazdagodásnak, hiszen a regionális köznyelv olyan nyelvváltozat, amely közelebb hozza a köznyelvet a beszélőkhöz.

¹⁶ MOLNÁR CSIKÓS 2008, 63.

¹⁷ IMRE 1979, 3.

¹⁸ IMRE 1979, 7.

¹⁹ HAJBA R. (2005): Regionális köznyelviség Szombathelyen. In VÖRÖS F. szerk.: *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest–Nyitra–Somorja, Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem – Fórum Kisebbségkutató Intézet. 89–95.

Erősíteni kell a regionális beszélők nyelvtudatát, ugyanis azzal, hogy tudatosá válik a nyelvhasználatuk, még inkább képesek lesznek arra, hogy elkülönítsék egymástól a köznyelvi és a regionális nyelvi sajátságokat.

Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a regionális nyelvváltozatok is értékesek. Ha a beszélők felismerik a regionális nyelvi sajátságok értékeit, úgy szívesebben fogadják el sajátjuknak a regionális nyelvváltozatot.

15. Összegzés

A vidék népességmegtartó erejének növelése nyelvpolitikai eszközökkel is lehetséges. A nyelvváltozatok iránti tolerancia szellemében a regionális köznyelveket is el kell fogadni. Ezek azért jöttek létre, mert a köznyelv integráló erőként hatott a nyelvjárásokra. Magyar regionális köznyelvek nemcsak Magyarországon jönnek létre, hanem az utódállamokban (Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna stb.) is. Az előbbieket általában nyelvjárási alapúak, az utóbbiaknak egyaránt lehetnek nyelvjárási és környezeti nyelvi sajátásaik. A nyelvet implicit és explicit norma is szabályozhatja. Implicit normát követ a népnyelv, a köznyelv viszont explicit norma alapján működik.

A regionális nyelvi sajátságok gyakran nyelvjárási eredetűek, a szóképzésben, a kiejtésben, a szóalakokban juthatnak kifejezésre. A határon túli regionális nyelvváltozatok a környezeti nyelv hatására is használnak a köznyelvtől eltérő szavakat, szóalakokat, szerkezeteket. A magyar nyelvnek határon túli régióiban a regionalitás mögött interferencia is meghúzódik. A nyelvjárásiasság megítélése országonként változik, kedvező esetben hozzájárulhat a vidék népességmegtartó erejének növeléséhez. A vajdasági magyarok beszédében szerb közvetítésű idegen szavak használata mutatható ki, még olyanoké is, amelyek a magyarban már régiessé váltak vagy elavultak, a szerbben viszont közkeletűek. A vajdasági magyar nyelvhasználatban néha régi magyar szavak felélesztésére is sor kerül. A vajdasági magyar regionális köznyelven a gazdagodás jelei is megfigyelhetők.

Mindenképpen szükség van a regionális köznyelvek kutatására, nem is annyira a kiejtési norma meghatározásához, mint a regionális beszélők nyelvi tudatának erősítése érdekében, és közvetve a vidék népességmegtartó erejének növelése céljából.

Felhasznált irodalom

- BENŐ A. (2008): *Kontaktológia. A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai*. Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság.
- BERRUTO, G. (2012): *Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo*. Roma, Carocci.
- HAJBA R. (2005): Regionális köznyelviség Szombathelyen. In VÖRÖS F. szerk.: *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat*. Budapest–Nyitra–Somorja, Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem – Fórum Kisebbségkutató Intézet. 89–95.
- IMRE S. szerk. (1979): *Tanulmányok a regionális köznyelviség köréből*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KISS J. (1994): *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó.
- KISS J. (1995): A regionális köznyelviség mint kutatási probléma. *Magyar Nyelv*, 91. évf. 1. sz. 1–9.

- MOLNÁR CSIKÓS L. (1998): A középfok melletti -nál, -nél ragot helyettesítő -tól, -től rag régen és ma. In SÁNDOR K. szerk.: *Nyelvi változó – nyelvi változás*. Szeged, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. 229–234.
- MOLNÁR CSIKÓS L. (1990): Neologizmusok a jugoszláviai magyar regionális köznyelvben. In *Élőnyelvi tanulmányok*. Budapest, Nyelvtudományi Intézet. 155–163.
- MOLNÁR CSIKÓS L. (2002): *Regionalitás és köznyelviség napjainkban. IV. Dialektológiai Szimpózium*. Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola. 189–192.
- MOLNÁR CSIKÓS L. (2008): A mai magyar nyelvhasználat. In HÓDI É. szerk.: *Hűség az anyanyelvhez*. Ada, Szarvas Gábor Nyelvművelő Egyesület. 60–77.
- MOLNÁR CSIKÓS L. (2011): A vajdasági magyar nyelvhasználat sajátosságai. In SZOTÁK Sz. szerk.: *Magyar nyelv és kultúra a Kárpát-medencében*. Dunaszerdahely – Alsóőr, Gramma Nyelvi Iroda – Imre Samu Nyelvi Intézet. 93–102.
- MOLNÁR CSIKÓS L. (2015): A vajdasági magyar regionális köznyelv. In GÁSPARICS Judit – RUDA Gábor szerk.: *Adalékok a délvidéki magyarok nyelvéhez és kultúrájához*. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület. 68–74.
- Olasz: valójában hány nyelv?* (2011). Elérhető: www.nyest.hu/hirek/olasz-valojaban-hany-nyelv (A letöltés dátuma: 2016. 05. 08.)
- ŠKALJIĆ, A. (1966): *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo, Izdavačko preduzeće „Svjetlost”.
- ŠKILJAN, D. (1980): *Pogled u lingvistiku*. Zagreb, Školska knjiga.
- SZABÓ J. (2000): Nyelvek és nyelvjárások Svájcban. *Magyar Nyelv*, 96. évf. 1. sz. 109–120.
- ВУЈАКЛИЈА, М. (1980): *Лексикон страних речи и израза*. Београд, Просвета